

Gada pārskats 2004

2004. gads iezīmējās ar Latvijai ļoti svarīgu notikumu, jo ar 2004. gada 1.maiju Latvijas Republika ir kļuvusi par pilntiesīgu Eiropas Savienības dalībvalsti. Šis notikums ir ienesis arī ievērojamas izmaiņas Valsts darba inspekcijas (turpmāk tekstā – VDI) darbībā. 2004.gadā VDI starptautiska līmeņa sadarbības aktivitātes ir pieaugušas – 47 pārstāvji no VDI piedalījās 33 starptautiskos semināros un konferencēs, no kurām nozīmīgākās ir:

- starptautiskā konference “Efektīva un preventīva darba drošības un veselības sistēma”, ko kopīgi organizēja **Baltijas valstis un Ziemeļvalstu ministru padome** Tallinā (Igaunija);
- **Baltijas valstu sadarbības līguma** ietvaros organizētie pieredzes apmaiņas semināri par nelegālās nodarbinātības apkarošanas metodēm, kas notika Lietuvā un Igaunijā;
- starptautiskais seminārs “Ķīmisko vielu piesārņojuma kontroles un ķīmisko vielu pielietošanu regulējošā likumdošana”, ko organizēja **Baltijas Vides forums** Tallinā (Igaunija);
- 1.Darba inspekciju direktoru konference Dublinā (Īrija);
- 2.starptautiskā konference “Strādājot drošībā” Drēzdenē (Vācija);
- *Eurostat* pilotprojekta “Veselība un drošība darbā” noslēguma seminārs Bratislavā (Slovākija);
- konference “Ceļā uz efektīvu iejaukšanos un sektora dialogu darba drošībā un veselībā”;
- “Eiropas Savienības publiskās pārvaldes 3.kvalitātes konference” u.c..

Jāatzīmē, ka pēc savstarpējas tikšanās, ir **plānota sadarbība ar Vācijas Muitas nelegālās nodarbinātības kontroles federālo iestādi.**

VDI amatpersonas darbojas Eiropas Komisijas organizētajās darba grupās par darba un veselības aizsardzības jautājumiem darba vietās. Mūsu pārstāve atskaites periodā ir piedalījies darba grupā, kura izskata darba drošības jautājumus būvniecībā. Svarīgi ir atzīmēt, ka kampaņa par darba drošību būvniecībā jaunajās Eiropas Savienības dalībvalstīs tiks organizēta 2005. gadā. 2004.gadā tika pārveidota darbā notikušo nelaimes gadījumu analīzes sistēma, lai tā atbilstu *Eurostat* prasībām. Līdz ar to Latvijas VDI ir iesaistījusies vienotā *Eurostat* sistēmā par darbā notikušo nelaimes gadījumu analīzi un statistiku.

Jau otro gadu **VDI nodrošina Eiropas darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras nacionālā kontaktpunkta darbību.** Sekmīgi darbojas kontaktpunkta Informācijas padome, kura organizēja informatīvo kampaņu “Būvē droši!”. Kampaņas laikā tika izsludināts “Labās prakses balvas” konkurss, kura mērķis bija visiem darba devējiem un darbiniekiem demonstrēt ieguvumus, ko sniedz šāda laba prakse darba drošībā un veselības aizsardzībā darba vietās. “Labās prakses balvu” būvniecībā saņēma SIA “Arčers”. SIA “Arčers” tika pieteikta ES līmeņa konkursam. Konkursa komisija ir izteikusi atzinību SIA “Arčers” par sasniegumiem drošas darba vides izveidē.

VDI struktūrvienības ir nodrošinātas ar visu nepieciešamo orgtehniku un biroja telpām. Lai nodrošinātu apmeklētāju pieņemšanu Ludzā un Kuldīgā, ir noīrētas telpas, jo šajos rajonos nav pastāvīga biroja. Perspektīvā, ja tiks palielināts VDI štata darba vietu skaits, iepriekšminētajos rajonos tiks izveidoti pastāvīgi darbojošies biroji.

Ir pilnveidota VDI iekšējā, vienotā informācijas sistēma, kas dod iespēju operatīvai informācijas apmaiņai starp VDI struktūrvienībām. Piesaistot kapitālieguldījumus, atskaites periodā ir papildināta arī informatīvās sistēmas datu bāze, daļēji atjaunota novecojusī, izveidotajai VDI informatīvajai sistēmai neatbilstošā datortehnika.

Atskaites periods VDI bija ļoti saspringts, jo sakarā ar pieaugošo inflāciju un zemo darba samaksu no darba VDI pēc pašu vēlēšanās tika atbrīvoti 28 darbinieki un amatpersonas. Faktiski visa gada laikā VDI bija brīvas štata darba vietas 10% apmērā.

2004. gada VDI darbības programmā noteiktie kvantitatīvie un kvalitatīvie rādītāji, neskatoties uz lielo kadru mainību, tika izpildīti. Liela uzmanība tika pievērsta arī darba devēju un darbinieku informēšanai par VDI piekritīgiem jautājumiem.

VDI sadarbībā ar Labklājības ministriju atskaites periodā ir sagatavojusi un apstiprinājusi Ministru Kabinetā pasākumu plānu nelegālās nodarbinātības samazināšanai 2005.-2009. gadam, ir sāka plāna realizācija. Nelegālās nodarbinātības samazināšana ir arī VDI 2005.gada darbības prioritāte.

Sagatavoti divi projekti Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļu apguvei. Viena projekta realizācija sāka 2004. gada novembra mēnesī.

Ņemot vērā lielo arodslimību skaita pieaugumu, ir jāveic reorganizācija darba medicīnas un arodveselības jomā, jo ir jāuzlabo obligāto veselības pārbaūžu kvalitāte un to rezultātu monitoringa ieviešana praksē.

1. Likumi un lēmumi, kuri attiecas uz VDI darbību

1.1. Likumi, kas reglamentē VDI darbību:

- Darba likums (01.06.2002.);
- Valsts darba inspekcijas nolikums (20.04.2002.);
- Valsts darba inspekcijas likums (01.01.2002.);
- Darba aizsardzības likums (01.01.2002.)
- likums “Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību” (27.10.1998.).

1.2. Likumi, nolikumi, noteikumi, kuru izpildes uzraudzību veic VDI:

- MK noteikumi Nr.293 “Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšana un uzskaites kārtība” (31.07.2002.);
- MK noteikumi Nr. 258 “Bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanas kārtība” (29.06.2002.);
- MK noteikumi Nr. 384 “Noteikumi par bīstamajām iekārtām” (11.11.2000.);
- MK noteikumi Nr. 129 “Bīstamo iekārtu reģistrācijas kārtība” (15.04.2000.);
- MK noteikumi Nr. 86 “Noteikumi par obligāto veselības pārbaudi un apmācību pirmās palīdzības sniegšanā” (07.03.1997.);
- likums “Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām” (01.01.1997.).

2. VDI personāls

2004.gadā VDI bija **186 štata** darba vietu **vienības**, no kurām **150** bija **ieredņu** un **36 - darbinieku vietas**.

2.1. Uz 2005.gada 1. janvāri aizņemtas bija **165** štata darba vietas vai 88,71%, no kurām inspektoru kopējais skaits - **109**.

2.2. No visiem VDI inspektoriem kopā:

- galvenie valsts darba inspektori – **39**;
- vecākie valsts darba inspektori – **31**;
- valsts darba inspektori – **35**;
- jaunākie valsts darba inspektori – **4**.

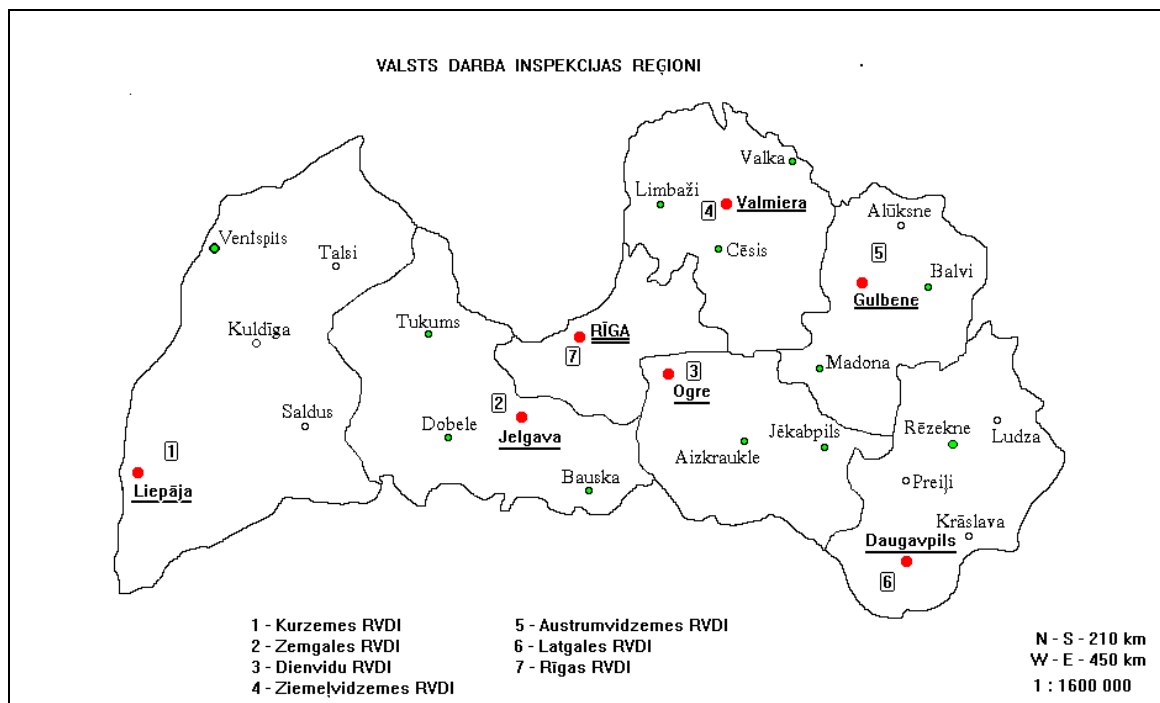
2.3. Inspektoru sieviešu skaits kopā – 57, no tām:

- galvenās valsts darba inspektore – 18;
- vecākās valsts darba inspektore – 17;
- valsts darba inspektore – 18;
- jaunākās valsts darba inspektore – 4.

2.4. Ziņas par VDI struktūrvienību ģeogrāfisko izvietojumu

Valsts teritorijā kopā darbojas 7 reģionālās Valsts darba inspekcijas (turpmāk tekstā – RVDI), kuru izvietojums Latvijas teritorijā ir šāds:

1. **Kurzemes RVDI** veic uzraudzību Saldus, Kuldīgas, Talsu, Ventspils un Liepājas rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Liepājā;
2. **Zemgales RVDI** veic uzraudzību Bauskas, Jelgavas, Dobeles un Tukuma rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Jelgavā;
3. **Dienviņu RVDI** veic uzraudzību Ogres, Aizkraukles un Jēkabpils rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Ogrē;
4. **Ziemeļvidzemes RVDI** veic uzraudzību Limbažu, Valmieras, Valkas un Cēsu rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Valmierā;
5. **Austrumvidzemes RVDI** veic uzraudzību Balvu, Alūksnes, Madonas un Gulbenes rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Gulbenē;
6. **Latgales RVDI** veic uzraudzību Rēzeknes, Ludzas, Preiļu, Krāslavas un Daugavpils rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Daugavpilī;
7. **Rīgas RVDI** veic uzraudzību Rīgas un Jūrmalas pilsētā un Rīgas rajonā. Reģionālās inspekcijas centrs atrodas Rīgā.

3. Statistikas dati par VDI kontrolē esošajiem uzņēmumiem un šajos uzņēmumos strādājošo skaitu

3.1. VDI uzraudzībā esošo uzņēmumu skaits – **121 095**.

3.2. Darbinieku skaits VDI uzraudzībā esošajos uzņēmumos – **955 818**.

4. Statistikas dati par inspicējošiem apmeklējumiem

Saskaņā ar Ministru Kabineta nosacījumiem par institūciju kvantitatīvajiem rādītājiem VDI 2004.gada darbības programmā bija plānots apsekot **9200** uzņēmumus, faktiski tika apsekoti **9759**, no tiem **1130** – vairāk kā vienu reizi gadā.

VDI 2004.gadā turpināja apzināt “jaunos” darbojošos uzņēmumus un novērtēt tos pēc riska pakāpes. No visiem VDI uzraudzībā esošajiem uzņēmumiem apzināti - **49 657** vai **41%**.

Strādājošo skaits VDI 2004.gadā apzinātajos uzņēmumos – **850 926**, tajā skaitā:

sievietes – **445 079**;

pusaudži - **768**.

5. Statistikas dati par pieļautajiem pārkāpumiem un pielietotajām sankcijām

5.1. 2004.gadā VDI inspektori darba devējiem kopā izsnieguši **4168 rīkojumus**, kuros kopā konstatēti **35 830 pārkāpumi**, no tiem:

- darba tiesisko attiecību jomā – 6623;
- darba aizsardzības jomā – 29 207.

5.2. Ziņas par VDI 2004.gadā konstatēto pārkāpumu klasifikāciju

Rīkojumos uzrādīto konstatēto pārkāpumu analīze ļauj secināt, ka:

- **18,5%** pārkāpumu ir **darba tiesisko attiecību** jomā. Ar katru gadu pārkāpumi attiecībā uz darba likumdošanas ievērošanu nedaudz pieaug (2003. gadā - 18,4%, 2002. gadā – 16,4%). To var izskaidrot ar uzņēmumu darbinieku iesniegumu skaita strauju palielinājumu un ar to izskatīšanā veiktajām mērķpārbaudēm.

Kā galvenie darba likumdošanas normatīvo aktu pārkāpumi jāmin:

- darba līgumu nenoslēgšana ar darbiniekiem, nepilnīga vai neprecīza to noformēšana – **34 %** no kopējā pārkāpumu skaita darba tiesisko attiecību jomā;
- pārkāpumi darba samaksas jautājumos (virsstundu darba neapmaksa, brīvdienu darba apmaksas noteikumu pārkāpumi, darba algas savlaicīga neizmaksa) – **21,5 %** no visiem pārkāpumiem darba tiesisko attiecību jomā;

Atšķirīga samaksa sievietēm un vīriešiem par vienādu darbu uzņēmumos atskaites periodā netika konstatēta.

- **81,5%** pārkāpumu attiecas uz **darba aizsardzības likumdošanu**. Salīdzinot ar 2003.gadu, šo pārkāpumu skaits 2004. gadā būtiski nav mainījies. Biežākie darba aizsardzības likumdošanas pārkāpumi ir:
  - organizatoriska rakstura pārkāpumi – **82,3%**, tai skaitā:

- uzņēmumā nav izveidota darba aizsardzības sistēma;
- nav novērtēti darba vides riska faktori u.c. (šādi pārkāpumi konstatēti lielā daļā uzņēmumu visos rajonos un pilsētās);
- nav izstrādātas ievadinstrukcijas un instrukcijas darba vietā, kā arī nav instruēti darbinieki;
- darbinieki nav nosūtīti uz obligātajām veselības pārbaudēm;

Lielais organizatoriska rakstura pārkāpumu skaits norāda, ka daudzi darba devēji tomēr nepievērš pietiekamu uzmanību darba aizsardzības sistēmas izveidei savos uzņēmumos. Ne visi darba devēji ir iepazinušies ar vairākiem jaunākajiem darba likumdošanas aktiem, un to ieviešana uzņēmumos ir sākuma stadijā.

- tehniska rakstura pārkāpumi - 17,7 %, tai skaitā:
  - darbgaldu ekspluatācija bez aizsargnožogojumiem;
  - darbnīcās, cehos, iecirkņos nav vai ir bojātas lokālās ventilācijas sistēmas ar putekļu, skaidu savācējiem – cikloniem;
  - netiek veikti zemējumu elektromērījumi u.c..

5.3. Piemēroto sankciju skaits

2004. gadā par darba, darba aizsardzības un bīstamo iekārtu ekspluatācijas normatīvo aktu pārkāpumiem tika piemēroti **829 administratīvie sodi**:

- **689 naudas sodi** (kopsummā par Ls 52 381):
  - par darba tiesisko attiecību likumdošanas pārkāpumiem – **496**;
  - par darba aizsardzības likumdošanas pārkāpumiem – **193** (t.sk. par bīstamo iekārtu tehniskās uzraudzības pārkāpumiem – **18**);
- **140 brīdinājumi par darbības apturēšanu.**

2004.gadā kopā **apturēti 178 ražošanas iecirkņi, cehi, mašīnas, iekārtas un bīstamās iekārtas.**

5.4. Ziņas par sankciju raksturu

Raksturīgākie pārkāpumi, par kuriem piemērots naudas sods:

- darba tiesisko attiecību jomā - nodarbināšana bez darba līgumiem, jautājumi par darba samaksu, darba laika neievērošana;
- darba aizsardzības jomā – nelaiemes gadījumu neizmeklēšana, neapmācīta un neinstruēta personāla nodarbināšana, obligāto veselības pārbaūžu neveikšana, darba vides iekšējās uzraudzības neveikšana, bīstamo iekārtu tehnisko pārbaūžu neveikšana u.c..

Atskaites periodā iekasēti Ls 44 880, kas ir 86% no kopējās uzlikto naudas sodu summas. Ja sodu piedziņu veic tiesu izpildītājs, nomaksas laiks pagarinās.

Tādos gadījumos, kad, apsekojot uzņēmumus un objektus, tika konstatēti darbinieku veselībai un dzīvībai bīstami un kaitīgi faktori, tika pieņemts lēmums par šo uzņēmumu, struktūrvienību vai objektu darbības apturēšanu.

2004. gadā apturēti:

- 6 ražošanas iecirkņi, cehi;
- 172 iekārtas, mašīnas, t.sk. 132 bīstamās iekārtas.

6. Statistikas dati par nelaimes gadījumiem ražošanā

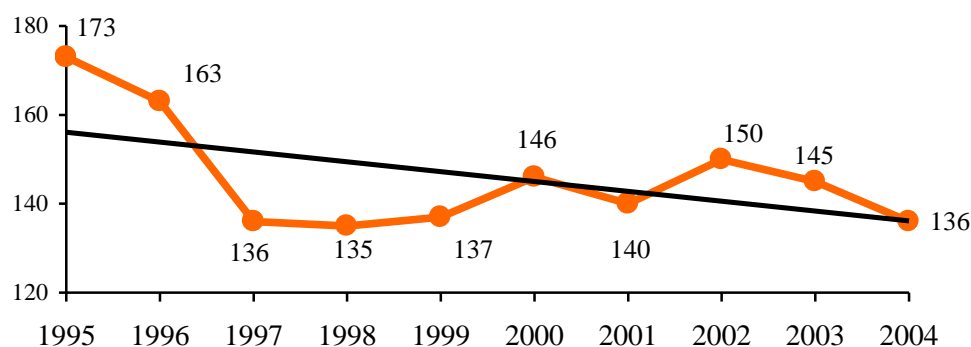
Pēc VDI rīcībā esošās informācijas **2004. gadā valstī nelaimes gadījumos cieta 1296 darbinieki**, no tiem 57 gāja bojā, 233 darbinieki guva smagas traumas. Salīdzinājumā ar 2003. gada datiem, kopējais nelaimes gadījumos cietušo skaits ir samazinājies par 67 gadījumiem (4,9 %), savukārt, bojāgājušo skaits palielinājies par 16 gadījumiem (39 %), kā arī smagi cietušo skaits palielinājās par 13 gadījumiem (5,9 %). Smago un letālo nelaimes gadījumu skaita pieaugums, salīdzinot ar 2003. gadu, galvenokārt, saistīts ar ekonomiskās aktivitātes kāpumu Latvijā, kura rezultātā uzņēmumos tika pieņemti jauni darbinieki, kuriem nebija pietiekama un kvalitatīva profesionālā apmācība, trūka praktisko iemaņu konkrētā darba veikšanai vai arī strādājošie netika pietiekami apmācīti un instruēti darba aizsardzības jautājumos.

Analizējot letālos nelaimes gadījumus, var konstatēt, ka 10 darbinieki (17,5% no visiem 2004.gadā nelaimes gadījumos bojāgājušajiem) gājuši bojā ceļu satiksmes negadījumos, kuru cēlonis, galvenokārt, saistīts ar MK noteikumu Nr. 571 “Ceļu satiksmes noteikumi” pārkāpumiem.

Analizējot nelaimes gadījumos cietušo skaitu uz 100 000 strādājošiem dinamiskā (1995.g.-2004.g.), var konstatēt, ka nelaimes gadījumiem tendence samazināties saglabājas (skat. 1 grafiku).

1. grafiks

Nelaimes gadījumos cietušo skaits uz 100 tūkst. strādājošiem (1995.-2004.g.)

Visvairāk nelaimes gadījumu noticis sekojošās nozarēs:

- koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošana (D20) – 167 cietušie jeb 13 %;
- būvniecība (F45) – 158 cietušie jeb 12 %;
- pārtikas produktu un dzērienu ražošana (D15) – 86 cietušie jeb 7 %;
- veselības un sociālā aprūpe (N85) – 79 cietušie jeb 6 %;
- sauszemes transports un cauruļvadu transports (I60) – 70 cietušie jeb 5%;
- transporta papilddarbību un palīgdarbību veidi, tūrisma aģentūru darbība (I63) – 65 cietušie jeb 5%;
- mežsaimniecība, kokmateriālu sagatavošana un ar to saistītie pakalpojumi (A02) – 51 cietušais jeb 4%.

Analizējot nelaimes gadījumos cietušo skaitu uz 100 000 strādājošiem sadalījumā pa Latvijas Republikas rajoniem, var konstatēt, ka visvairāk cietušo ir Rīgas, Cēsu, Valmieras, Liepājas, Aizkraukles un Limbažu rajonā, bet vismazāk - Ogres, Ludzas, Krāslavas, Balvu un Talsu rajonā.

Analizējot nelaimes gadījumus pa uzņēmumu grupām, var secināt, ka visvairāk cietuši darbinieki (508 darbinieki jeb 39 %), kuri strādā vidēja lieluma uzņēmumos (no 50 līdz 249 strādājošiem). Situācija pārsvarā ir izskaidrojama gan ar vidēja lieluma uzņēmumu ievērojamo īpatsvaru valstī, gan ar nepietiekamu darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem, t.sk. darba aizsardzības sistēmas organizācijai un pilnveidošanai.

Kaut gan 91 % gadījumu darbiniekiem tika veikta ievadinstruktāža un 92 % gadījumu - instruktāža darba vietā, tomēr nelaimes gadījumu skaits liecina par nepietiekošu un neapmierinošu darbinieku apmācību darba drošības jautājumos.

Analizējot nelaimes gadījumos cietušo profesijas, var secināt, ka visvairāk cietuši:

- būvstrādnieki – 116 cietušie jeb 9%;
- koksnes apstrādes un papīra rūpniecības iekārtu operatori – 113 cietušie jeb 9 %;
- transporta līdzekļu vadītāji – 94 cietušie jeb 7 %;
- mehāniķi un atslēdznieki – 72 cietušie jeb 6 %;
- kokapstrādes strādnieki un mēbeļu izgatavotāji – 61 cietušais jeb 5 %;
- elektromehānisko un elektronisko iekārtu mehāniķi un montieri – 39 cietušie jeb 3 %.

Visbiežāk cietuši darbinieki ar darba stāžu amatā līdz 1 gadam – 34 % un no 1 gada līdz 3 gadiem – 30 %.

2004. gadā nelaimes gadījumos cietuši 911 vīrieši jeb 70 % no kopējā nelaimes gadījumu skaita.

Nelaimes gadījumos iegūto traumu visizplatītākie iemesli ir:

- horizontāla vai vertikālā sadursme ar stacionāru objektu – 35%;
- kustībā esošu priekšmetu iedarbība (priekšmeta krišana; lidojoša, rotējoša priekšmeta iedarbība, u.c.) – 23 %;
- ievilkšana, saspiešana – 15%;
- saskarsme ar asu, smailu, raupju, nelīdzenu priekšmetu – 15%;
- cilvēku vai dzīvnieku uzbrukums – 5%;
- elektrostrāvas iedarbība, saskarsme ar karstumu, aukstumu, ar indīgām vielām – 4%.

Visizplatītākie traumu veidi ir:

- augšējo ekstremitāšu (plecs, roka, plauksta, pirksti, delnas locītava) brūces un virspusēji ievainojumi (16 %), kaulu lūzumi (15 %), traumatiskās amputācijas (6 %);
- apakšējo ekstremitāšu (gūža, kāja, potīte, pēda, kājas pirksti) kaulu lūzumi (13 %), brūces un virspusēji ievainojumi (5 %), izmežģījumi, satiepumi un izstiepumi (5%);
- galvas (galvaskausa nervi un asinsvadi, seja, acis, ausis, zobi) brūces un virspusēji ievainojumi (9 %), smadzeņu satricinājumi un iekšpusējie ievainojumi (6 %).

Galvenie nelaimes gadījumu cēloņi:

- darba drošības prasību neievērošana no darbinieka puses (66 %), t.sk. darba drošības instrukciju neievērošana; nepietiekoša uzmanība, veicot darbu; nepareizu darba paņēmieni un metožu izvēle; darba izpildes tehnoloģiju neievērošana; drošības aprīkojuma vai individuālo aizsardzības līdzekļu nelietošana; darbinieku disciplīnas trūkumi (darbs alkohola reibumā un neparedzēta darba veikšana);
- trūkumi darba organizācijā un ar to saistītās problēmas (16 %), t.sk. nepietiekoša darba drošības instrukciju prasību ievērošanas un darba izpildes kontrole; neapmierinoša darbinieku apmācība, instruēšana un apmācība darba drošības un veselības jautājumos; nepareiza darba tehnoloģijas izvēle; neapmierinoša darba vietas izveidošana;
- neapmierinoši apstākļi darba vietā (7 %), t.sk. piemērota drošības aprīkojuma trūkums un individuālo aizsardzības līdzekļu trūkums; nepietiekoša kārtība darba vietā; bojātas iekārtas, instrumenti vai darba rīki;
- ceļu satiksmes noteikumu neievērošana, izmantojot transportlīdzekļus (4 %);
- vardarbība (uzbrukumi) darba vietā vai pildot darba pienākumus (3%).

Pamatojoties uz nelaimes gadījumu analīzes rezultātiem, nelaimes gadījumu skaita samazināšanai 2005. gadā VDI noteica sekojošus pasākumus:

- panākt, lai darba devēji pievērs lielāku uzmanību darba un darba aizsardzības organizācijai uzņēmumā – apstākļiem darba vietā (tehniskā aprīkojuma stāvoklim, kārtībai darba vietā, darba vietas izvietojumam, darbinieku nodrošināšanai ar nepieciešamiem individuālās aizsardzības līdzekļiem), nodrošina kvalitatīvu darbinieku apmācību par drošiem darba paņēmieniem, tehnoloģijas prasībām, individuālo aizsardzības līdzekļu izmantošanu. Kā arī vairāk kontrolē, lai darbinieki, izpildot darba uzdevumus, ievērotu darba drošības prasības un disciplīnu;
- VDI inspektoriem, veicot pārbaudi konkrētā uzņēmumā, lielāka uzmanība jāpievērš darba aizsardzības speciālista kompetencei un praktiskajai pieredzei darba drošības un veselības jautājumos; īpaša uzmanība jāpievērš darba vides iekšējai uzraudzībai uzņēmumā;
- VDI aktīvi jāturpina konsultatīvais darbs ar darba devējiem par mūsu un citu valstu uzņēmumu “labās prakses” piemēriem;
- pilnveidot sadarbību ar visa veida masu informācijas līdzekļiem, lai informētu sabiedrību par darba aizsardzības jautājumiem un problēmām. Regulāri informēt par nelaimes gadījumiem un to cēloņiem, par uzņēmuma politikas un kultūras nozīmību darba drošības un veselības jautājumos, jo nelaimes gadījumu iespējamības samazināšana pārsvarā ir atkarīga no darba devēju un darbinieku attieksmes pret drošas darba vides veidošanu un ieinteresētības sadarboties šo jautājumu risināšanā.

7. Statistikas dati par profesionālo saslimstību

2004. gadā Latvijā konstatēti 796 pirmreizējie arodslimnieki (skat. 2. grafiku). Tas ir par 41% vairāk kā 2003. gadā. Turklāt vienam cilvēkam nereti tiek konstatētas vairākas saslimšanas, tāpēc reģistrēto arodslimību skaits ir daudz lielāks par arodslimnieku skaitu.

Pavisam kopā 57% arodslimnieku ir sievietes un 43% - vīrieši.

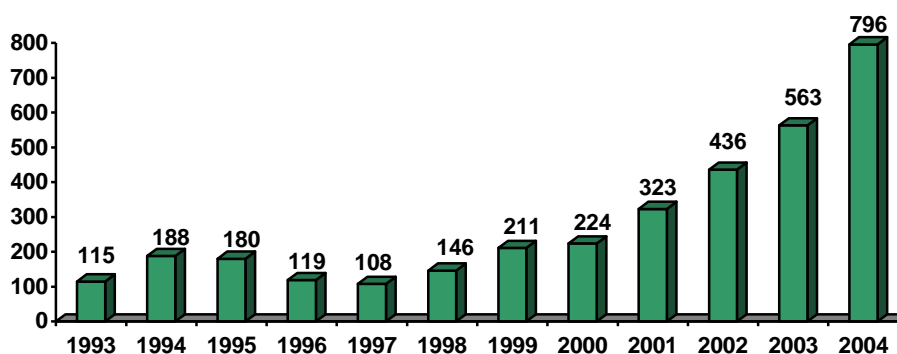
VDI 2004.gadā no Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas Ārstu konsultatīvās komisijas arodslimībās saņēma 923 darba vietas higiēniskā raksturojuma pieprasījumus. Pamatojoties uz tiem, tika apsekoti 603 uzņēmumi, sastādot 927 darba vietas higiēniskos raksturojumus.

Sākot ar 2004. gadu, VDI apseko darba vietas tikai reāli darbojošos uzņēmumos un izsniedza darba vietu higiēniskos raksturojumus, kas veido 86% no visiem apstiprinātajiem arodslimniekiem. 2004.gadā darbojošos uzņēmumos reģistrēti 687 arodslimnieki, kas ir par 37% vairāk kā 2003.gadā.

Apsekojot uzņēmumus, inspektori - higiēnisti novērtēja arī darba vides iekšējās uzraudzības sistēmas un iepļānotos preventīvos pasākumus nodarbināto veselības un darba drošības uzlabošanai, sastādot 95 aktus - rīkojumus konstatēto pārkāpumu novēršanai.

2.grafiks

Pirmreizējo arodslimnieku skaits dinamikā

Analīze parāda, ka arodslimnieku skaits pieaudzis Madonas (10), Ogres (26), Aizkraukles (9), Liepājas (21), Rēzeknes (14), Limbažu (23), Valkas (12) rajonā.

Lielākais arodslimnieku skaits reģistrēts Valmieras rajonā – 45, Dobeles rajonā – 40, bet Rīgā un Rīgas rajonā konstatēti 55% no visiem valstī reģistrētajiem arodslimniekiem.

Izvērtējot arodsaslimšanas gadījumus pa saimnieciskās darbības nozarēm, redzams, ka visvairāk arodslimnieku ir:

- apstrādes rūpniecības nozarē - 30%;
- transporta un sakaru nozarē - 21%;
- veselības un sociālajā aprūpē - 18%;
- lauksaimniecības, mežsaimniecības nozarē - 7%;
- izglītībā, būvniecībā - 5%.

Katru gadu pieaug arodsaslimšanas gadījumu skaits medicīnas darbiniekiem. 2004.gadā šo arodslimnieku skaits pieaudzis par 38 gadījumiem.

Analizējot arodslimnieku profesiju struktūru, var konstatēt, ka visvairāk saslimušo ir tādās profesiju grupās:

- iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri - 34%;
- kvalificēti strādnieki un amatnieki - 17%;
- speciālisti - 16%;
- vecākie speciālisti - 13%;
- vienkāršo profesiju grupa - 9%.

Lielākais arodslimnieku skaits ir vecumā no 45 līdz 54 gadiem - 40% un no 55 līdz 64 gadiem – 39%.

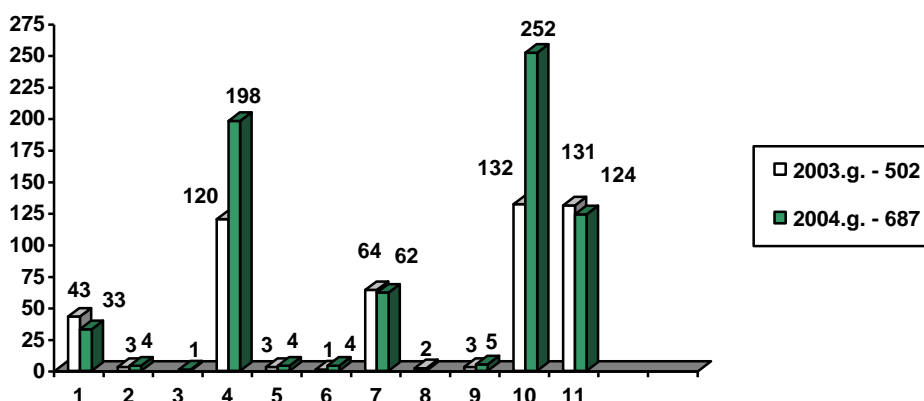
Visvairāk arodslimības ir apstiprinātas nodarbinātajiem ar darba stāžu kaitīgo darba vides faktoru ietekmē:

- no 21 līdz 30 gadiem - 40%;
- no 31 līdz 35 gadiem - 18%;
- no 16 līdz 20 gadiem - 16%.

Arodslimnieku sadalījums pēc arodslimību grupām atbilstoši 10. Starptautiskajai slimību klasifikācijai orgānu sistēmu grupām (skat. 3.grafiku):

3.grafiks

Sadalījums pēc arodslimību grupām

1- infekcijas	7- elpošanas sistēmas slimības
2- audzēji	8- gremošanas sistēmas slimības
3- endokrīnās slimības	9- ādas un zemādas audu slimības
4- nervu sistēmas slimības	10- skeleta – muskuļu - saistaudu sistēmas slimības
5- auss un aizauss paugura slimības	11- saindēšanās u.c. ārēju iedarbību sekas
6- asinsrites slimības	

No valstī konstatētajām arodsaslimšanām visvairāk saslimušo ir slimību grupās:

- skeleta – muskuļu – saistaudu sistēmas slimības - 37%;
- nervu sistēmas slimības - 28%;
- saindēšanās un citu ārēju iedarbību sekas - 18%;
- elpošanas sistēmas slimības - 9%;
- infekcijas – 5%.

Pirmreizējo arodslimnieku sadalījums pēc seku grupām:

- Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija atzinusi par

- invalīdiem - 66%;
- noteikts darbaspēju zudums procentos - 27%;
- *uz darba vietas higiēniskā raksturojuma sastādīšanas brīdi:*
  - arodslimnieki turpināja strādāt profesijā, kura izraisījusi saslimšanu -69%;
  - strādā citā darbā - 11%;
  - nestrādā - 20%.

Arodslimības veicinošie faktori:

- trūkumi darba organizācijā;
- riska faktoru nenoteikšana un nenovēršana darba vietās;
- vairāku darba vides riska faktoru summēšanās;
- liels darba stāžs nesakārtotā darba vidē;
- nesakārtota darba vide darba vietās;
- kaitīgo darba vides faktoru iedarbība un koncentrācija darba vidē;
- cilvēka individuālās īpatnības;
- nodarbināto novēlota griešanās pie ārsta ar veselības problēmām.

Katru gadu pieaug nodarbināto informētība par jautājumiem, kas saistīti ar viņu tiesībām. Cilvēki biežāk griežas attiecīgajās institūcijās, lai saņemtu kaitējuma atlīdzību par darbā gūto arodslimību, kā arī uzlabotu savu darba vidi. Darba devēji, kuri domā par sava uzņēmuma ilgtermiņa attīstību, daudz strādā pie darba aizsardzības prasību izpildes un turpina sakārtot uzņēmumu darba vidi.

VDI amatpersonas 2005.gadā turpinās uzraudzības un konsultatīvo darbu, lai darba devēji uzņēmumos nodrošinātu veselīgu darba vidi darba ņēmējiem, sakārtotu darba vides iekšējās uzraudzības sistēmu, novērstu konstatētos riskus, uzlabotu darba organizāciju un iepazīstinātu nodarbinātos ar iespējamiem riskiem darbā. Rezultātā uzlabosies darba kvalitāte un samazināsies darbinieku slimšanas dēļ radušās izmaksas.

VDI direktors

Jānis Bērziņš

